

De tweede generatie in De lege cel van René Swartenbroeckx

In de uiterste marge van het theater- en vormingswerk kun je zien dat Vlaanderen een multi-rationale gemeenschap geworden is. Ongeveer gelijktijdig lopen drie produkties over en/of door tweede generatie immigranten. In *El Mosamaha* staan voor het eerst sinds *Charkawa* van Tie Drie weer Vlaamse Marokkanen op het toneel. Samen met wat Kopspelelmen hebben ze een jaar gezwoged aan een stoere-jongensverhaaltje: wat gebeurt er wanneer een Marokkaan en een Belg op hetzelfde meisje verliefd raken. Het Cité Theater, een groep Vlaamse en buitenlandse jongeren, heeft onder leiding van Jef Ulburghs een produktie gemaakt over de sluiting van de mijn in Zwartberg en de gevolgen ervan voor Vlamingen en gastarbeiders. En ten derde is er het stuk *De lege cel*, hierbij afgedrukt, van René Swartenbroeckx.

René Swartenbroeckx is op zijn vijftigste voor het eerst met het medium toneel aan de slag gegaan. Hij is bekend als jeugdschrijver. Zijn eerste toneeltekst, *De lege cel*, is een bewerking van een roman van hem met dezelfde titel. Aanleiding voor boek en stuk is de moord op een oudleerling van onderwijzer Swartenbroeckx. Enkele jaren geleden werd een Limburgse jongen van zestien thuis vermoord door een Turkse gastarbeider. Op zoek naar de achtergronden van de moord verzamelde de schrijver het materiaal dat tot *De lege cel* zou leiden. Hij interviewde de dader en zijn omgeving en ook de vrienden en familieleden van het slachtoffer en langzaam zag hij klaar in het conflict met noodlottige afloop.

Het Koninklijk Jeugdtheater heeft het stuk geproduceerd nadat het al seizoenen een groot succes is bij Limburgse amateurgroepen. En ook de KJT-produktie is een hit. Driekwart van de tijd hangt er elektriciteit in de zaal. De acteurs krijgen open doekjes en harde discussies op het toneel lokken applaus en ijzige stiltes uit. Weliswaar is *De lege cel* een wat ouderwets well-made play, maar het publiek vindt die vorm niet uitgemolken. En, toegegeven, technisch zit het allemaal knap in mekaar en je gooit het wiel toch ook niet weg omdat het lang geleden is uitgevonden. De personages zijn in tekst en spel (oer)degelijk uitgewerkt. En de aristotelische ontwikkelingslijn werkt

hier dwingend en sterk. Wel is het zo dat de dood van de jongen bij het begin verteld wordt, zodat alle aandacht kan uitgaan naar de vraag 'Waarom is het gebeurd'. Die vraag wordt talloze malen herhaald door een verteller, de zuster van het slachtoffer.

De meest nijpende beperking van *De lege cel* is de worsteling van Swartenbroeckx met het Schoonschrift. In de wat achterhaalde opvatting over dialoog-schrijven moeten de personages het goed kunnen zeggen. En vooral, bij vlagen hoort de tekst poëtisch te zijn. Met name de verliefdheidsscènes lijden onder de nostalgie van de vijftiger die een tienerliefde tracht te verwoorden en dus veel te aardig bezig is. Die kloof komt nog eens extra in de verf omdat de acteurs twintigers zijn die tien jaar en meer achterom moeten kijken. Wat bij een echte zestienjarige onredelijke, puberachtige koppigheid kan zijn, wordt hier te automatisch zelfbewuste volwassen keuze.

Maar toch zijn de beperkingen van tekst en spel in *De lege cel* geen echte obstakels voor een sterke voorstelling. De maatschappelijke stof, uiteindelijk de actuele stand van het immigrantenprobleem, komt helder en met een groot waarheidsgehalte

naar voren. De voorstelling ontvouwt onontkoombaar de logica die tot de moord moest leiden. De arbeider vermoordt de jongen omdat die zijn dochter met wie hij een verhouding heeft 'ontvoert' net voor ze op de trein naar Achter-Anatolië moet stappen om daar te trouwen. De Turkse vader moet zijn kind naar Turkije sleuren op straffe van het verlies van eigen eer, zelfvertrouwen, bruidsschat en (mentale) eigenheid. De Vlaamse jongen moet voor zijn vriendin vechten op straffe van het verlies van eigen eer, zelfvertrouwen en (mentale) eigenheid. Het Turkse meisje valt tussen de twee culturen kapot. Zij formuleert de maatschappelijke conclusie van de gebeurtenis. "Naast de cel van mijn vader staat een lege cel klaar voor hen die de gastarbeiders naar de mijnen haalden zonder te willen aanvaarden dat het mensen waren. Een cel voor hen die niet zagen dat er geld en energie moest zijn om Vlaamse en vreemde arbeiders te leren samenleven." Een voorstelling die zo'n conclusie echt kan dragen is automatisch een daad in het Vlaams toneel.

Paul De Bruyne

In het theater is Vlaanderen een multiracionale gemeenschap geworden. De tweede generatie immigranten geeft aanleiding tot gerichte theatrale produktie. Over de moord van een Limburgse jongen door een Turkse arbeider lees u in *De lege cel* van René Swartenbroeckx. Paul De Bruyne leidt in.

René Swartenbroeckx
Foto Ivo Hendriks